

ספר

אמרי מדרין

על חמשה חומשי תורה

מבואר בו שרשי הפעלים השמות והמלים
ובניני הפעלים

אותיות השרש בדיו ואותיות שאינן מהשרש לבנות
ואות השרש שחסרה מהתיבה נכתבה באות קטנה

והוספתי הערות בסוף הספר כדי להבין פירוש
המלים ודעות שונות שנאמרו בהן

מאת

מאיר מרדכי אידלמן

ברוקלין נוא יארק
תשע"ה לפ"ק

וְעַל־הַשָּׂקִים אֲשֶׁר לֹא־תִכְלוּ לְהַרְפָּא מִכֶּפֶף רִגְלְךָ וְעַד קִרְכָּךָ* לוֹ יוֹלִיף יְהוָה אֹתְךָ וְאֶת־מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקְרֶימוּ עָלֶיךָ אֶל־גֹּיִם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֻךְ אֶתָּה וְאַבְהֶתְיָךָ וְעַבְדְּךָ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן לֹא יְהִיֶּה לְשִׁמְכָה לְמַשָּׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל הַעַמִּים אֲשֶׁר־יִהְיֶה יְהוָה שָׁמָּה לֹא יִרְעַר רֶגֶב תַּוְּצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תִּאֲסֹר כִּי יִחְסַלְנָה הָאָרְבֶּה לֹט בְּרַמִּים תִּבְטֹעַ וְעַבְדְּךָ וַיֵּינן לֹא־תִשָּׁתֶּה וְלֹא תִאָּגֵר כִּי תֵאָכְלֶנָה הַתְּלַעֲתֹת מִזִּיתִים יְהִיֶּה לָּךְ בְּכֹל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמֹן לֹא תִסּוּד כִּי יִשְׁלֹ* זִיתְךָ מֵאֵ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יְהִיֶּה לָּךְ כִּי יִלְכּוּ בַּשָּׂבִי מִבְּכֹל־עֲצֵיךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ יִירָשׁ* הַצִּלְצֹל מִגִּזְרֵי אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִעֲלֵה הָאֲנָתָה תִּירֶדוּ מִטֶּהֱרָ* מִטֶּהֱרָ מִדֶּם הוּא יִלְוֶיךָ וְאֲנָתָה לֹא תִלְוֶנָה הוּא יְהִיֶּה לְרֹאשׁ וְאֲנָתָה תִּהְיֶה לְזֶנֶב מִה וּבֵאֵה עָלֶיךָ כֹּל־הַקָּלָלֹת הָאֵלֶּה וְיִרְדְּפֶנָּה וְהַשִּׁיגוּךָ עַד הַשְׁמִדָּה כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְרוֹ מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר צִוִּיתִי מִן וְהִיָּה בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹת וּבִזְרָעְךָ עַד־עוֹלָם מִזִּתְחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּשְּׂמִימָה וּבְטוֹב לֵבב מְרַב כִּלִּל מִח וְעַבְדְּךָ אֶת־אֲבִיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחנָה יְהוָה בָּךְ בָּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירִם וּבְחֶסֶד כָּל וְנָתַן עַל בְּרֹזֶל עַל־צוּרָךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתְךָ מִט יִשָּׂא יְהוָה עָלֶיךָ גֹּי מְרַחֵק מִקְצֵה הָאָרֶץ כָּאֲשֶׁר יֵדָעַה הַנָּשָׁר גֹּי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנָה גֹי עֵז פְּנֵי־יָם אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא מִנֶּחֶם לֹא יִתְּנוּ נֹא וְאֶכְלוּ פְּרִי בְּהִמְתָּךְ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמִדָּה אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא לָּךְ דָּגֵן תִּירֹשׁ וְיִצְהָר שֶׁגֶר אֲלֶפֶיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַד הַאֲכִידוֹ אֹתְךָ נֵב וְהִצִּיר לָּךְ בְּכֹל־שְׁעָרֶיךָ עַד יִרְדְּתוּ* חֲמֵתֶיךָ הַגְּבוּהוֹת וְהַבְּצֻרֹת אֲשֶׁר אֲנִתָּה בְּטַח בָּהֶן בְּכֹל־אֲרָצְךָ וְהִצִּיר לָּךְ בְּכֹל־שְׁעָרֶיךָ בְּכֹל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָּךְ נֵב וְאֶכְלוּ פְּרִי־בִטְנְךָ בִּשְׂרַב בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נָתַן לָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יִצְרֶיךָ לָּךְ אֲבִיךָ נֵב הָאִישׁ הַרְבֵּה

בָּךְ וְהַעֲנֵג מְאֹד תִּרְעַע עֵינֶיךָ בְּאֶחָיִל וּבְאַשְׁת חִילְךָ וּבְיָתֶר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יוֹתִירֶם נֵב מִנְּתָנֹת | לְאֶחָד מֵהֶם מִכֶּשֶׁר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵאָכְלוּ מִכֶּלִי הַשָּׂאִיר־לֹא כֹל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יִצְרֶיךָ לָּךְ אֲבִיךָ בְּכֹל־שְׁעָרֶיךָ נֵב הַרְבֵּה בָּךְ וְהַעֲנֵגָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּהַר כִּפְי־רִגְלֶיךָ הַיָּצֵג עַל־הָאָרֶץ מִהַתְּעַנֵּג וּפְרִי־כֶדֶד תִּרְעַע עֵינֶיךָ פְּאִישׁ חִילְךָ וּבְבִנְיָה וּבְבִנְיָה נֵב וּבְשִׁלְהִיָּה הַיּוֹצֵא | מִבֵּין רִגְלֶיךָ וּבְבִנְיָה אֲשֶׁר תִּלֵּד כִּי־תֵאָכְלֶנָה בְּחֶסֶד־כֹּל בְּסֹתֶר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יִצְרֶיךָ לָּךְ אֲבִיךָ בַּשְּׁעָרֶיךָ נֵב אִם־לֹא תִשְׁמַר לַעֲשֹׂתָהּ אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַחֹרֶה הַזֶּה אֲנִי הַחֹרֶה הַזֶּה אֶת־בְּסֹפֶר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנִּירָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֵב וְהַפְּלֵא הַזֶּה יְהוָה אֶת־מִנְּתָנֶיךָ וְאֵת מִנְּכֵחוֹת זִרְעֶךָ מִנְּכֵחוֹת גְּדֻלָּת וְנִאֲמָנוֹת וְחִלְהִים רַעִים וְנִאֲמָנוֹת | וְהַשִּׁיב בָּךְ אֶת כָּל־מִדְּוָה מִצִּיּוֹן אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵי־יָם וּדְבָקוֹ בָּךְ סֵא גַם כֹּל־חִלְהִי וְכֹל־מִנְּכָה אֲשֶׁר לֹא כְתוּב בְּסֹפֶר הַחֹרֶה הַזֶּה אֲנִי יְעֹלְהֶם* יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמִדָּה סֵב וְנִשְׁאָרְתָּ מִמֶּה מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר יְהִיֶּה לָּךְ כִּי־כִי הַשְׁמִיט לָרֶגֶב כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ סֵג וְהִיָּה כָּאֲשֶׁר־שָׁשׁ יְהוָה עָלֶיךָ לְהִיטֵב אֶתְכֶם וּלְהַרְבֵּה אֶתְכֶם כֵּן יִשְׁשׁ* יְהוָה עָלֶיךָ לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסְחַתְכֶם מִעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אֲנִתָּה בֹאֵה־שָׁמָּה לִירִשְׁתָּהּ סֵד וְהַפְּרִיץ יְהוָה בְּכֹל־הַעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ יַעֲד־קִצֵּה הָאָרֶץ וְעַבְדְּךָ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֻךְ אֶתָּה וְאַבְהֶתְיָךָ עֵץ וְאֶבֶן לֹא יְהִיֶּה לְשִׁמְכָה לְמַשָּׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכֹל הַעַמִּים אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַפִּי־רִגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לָּךְ שֵׁם לֵבב רָגֵז וְכִלְהִי עֵינֶיךָ וְדָאֲבֹן נֶפֶשׁ סֵד וְהִיָּה חִיִּיךָ תִּלְהַאֲסֶם* לָּךְ מִנְּגִיד וּפְחַדְךָ לִילָה וְיוֹמָם וְלֹא תִאֲמִין בְּחִיִּיךָ סֵד בְּבִקֵּר תִּאֲמַר מִי־נָתַן עָרֵב וּבְעָרֵב תִּאֲמַר מִי־נָתַן בִּקֵּר מִפְּחַד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחֹד וּמִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה סֵד וְהַשִּׁיב יְהוָה | מִצִּיּוֹן בְּאֶנְהִיָּה בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי לָּךְ לֹא־תִסִּיף

מדרשם כגופו של המקרא?

וכתב ע"ז שנראה, שזה טעמו של דבר: פרשת "ארמי אובד אבי" נאמרה בשעת הבאת בכורים; והמשך הפרשה מתאר את גלות מצרים. ושני הפירושים שהובאו כאן מקבילים לשתי הגזירות שנתקיימו בגלות זו: גרות מזה – עבדות וענוי מזה שתי הבחינות האלה מפורשות בגלות מצרים: ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם בראשית ט"ז י"ג. וגם הגאולה מתיחסת לשתי הבחינות אלה: וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול שם י"ד – הרי כאן בטול העבדות והענוי; ודור רביעי ישובו הנה שם ט"ז – הרי כאן בטול הגרות. ושתי הבחינות האלה באות לידי בטיי ברור גם בגלות ארם. יעקב מבקש מלבן: שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי שם ל' כ"ה; אך בשעת פרידתו הוא מזכיר לו גם את העבדות ואת הענוי: עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך ... את עניי ואת יגיעי כפי ראה אלהים וגו' שם ל"א מ"א ומ"ב; ולבן מודה שהיה עושה עמו רעה, אלמלא מנעו ה' ע"י שם כ"ט. פשוטו של מקרא מקביל לבחינת הגרות. אבי היה תועה ואובד בארם – כדרך שזרעו היה גר במצרים, בארץ לא להם. ואילו מדרש חז"ל מקביל לבחינת העבדות והענוי; כי הענוי הגיע לשיאו בגזרת פרעה על הזכרים; ולבן בקש לאבד את אבי – כדרך שפרעה גזר להמית את בניו. והואיל ופרשה זו מתארת בפרוטרוט – לא רק את הגרות – אלא בעיקר את העבדות והענוי שבמצרים, וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ... וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה, תיאררו חז"ל גם את גלות ארם כמקום של עבדות וענוי.

ועל פי זה יש לומר, שמדרש זה לא נאמר מתחלה כפירוש לפרשת בכורים, כי המביא את הבכורים מודה על ירושת הארץ, שסימנה את תקופת הגרות. משום כך די לו לספר, שהגרות התחילה בארם, ואבי היה תועה ואובד בארם. אך בתקופה מאוחרת יותר נהגו לדרוש את פרשת "ארמי אובד אבי" גם בליל פסח (פסחים פ"י מ"ד)

אולם הקורא את ההגדה יכול להודות רק על בטול העבדות והענוי – שהרי הגרות לא נסתמנה ביציאת מצרים משום כך אנו מוצאים, שההגדה של פסח מסיימת את מדרש פרשת "ארמי אובד אבי" בפסוק: ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה וגו' ואין היא דורשת את הפסוק האחרון; ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש; שהרי ירושת הארץ איננה ענין לסדר ליל פסח משום כך הוא מפרש את המקרא כמדרשו: הארמי בקש לאבד את אבי – כדרך שפרעה גזר על הזכרים. משחרב בית המקדש, כבר בטל מקרא בכורים; ונותר רק המדרש שהיו נוהגים לדרוש בלילי פסחים. ומתוך שההגדה של פסח חביבה על כל ישראל, היו מטעימים ומתרגמים על פי המדרש הזה גם בשעת קריאת התורה. ע"כ מספר טעמי המקרא.

ו- אתנו. תרגומו לנא (ולא יתנא ע"י לעיל א' כ') וכ"כ הרד"ק בשרש את שוירעו אתנו כמו וירעו לנו וע"י בהעמק דבר שפי' וירעו אותנו המצרים עשו אותנו לרעים וכפויי טובה עד שחשדו אותנו ואמרו ונוסף גם הוא

על שונאינו וגו' מה שלא עלה על דעת ישראל ע"כ וע"י ברוו"ה שהוצאנו לאור מה שמובא שם מהגדת הרוו"ה (עמש"כ ישעיה כ"ז י"א על מלת מאירות מאת הקוב')

והעירני שהטעמים מסכימים לפי' התרגום דהרי לפי' ההעמק דבר הו"ל להטעים ויירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה.

ט"ו- ממעון. הב"מ כתב וז"ל מען, ולי נראה ששרשו עון וכו' משרש קום, הקוף מתחלפת בעין בלשון ארמית מקרא קודש תרגום אונקלוס מערע קדיש שמות י"ב ט"ז והמם מתחלפת בנון וכו' והוא כמו מקום ע"כ.

י"ז- האמרת. לרש"י פי' מענין הפרשה וכתב עוד דבר אחר ומצאתי להם עד והוא לשון תפארת והרמב"ן פי' מענין גדולה וכן פי' האב"ע (וע"י בהכתב והקבלה ריש פרשת אמר) והביא האב"ע מרבי יהודה הלוי הספרדי שפי' מענין אמירה והטעם שעשית הישר והטוב עד שיאמר שהוא יהיה אלהיך וכו' והנה תהיה מלת האמרת פעל יוצא לשנים פעולים ע"כ.

י"ט- ולחתך עליון. פי' ולחתך עליון לתכלה ולשם ולתפארת, על כל הגוים אשר עשה, וכנה אם יטעה הקורא ויקרא עליון בז"ק י"ל שמענו המובן כי זה תהיה תיבת עליון מופסקת יותר מ"אשר עשה" (ע"י ביאור הקרא לוח מדרגת הפסק הטעמים) ויכיה משמעות הפסוק ולחתך עליון, על כל הגוים אשר עשה לתכלה ולשם ולתפארת וע"י שו"פ או"ח סימן קמ"ב.

כ"ח כ"ב- חרב. לרש"י ענינה חרב ולהאב"ע ענינה חורב ר"ל יבשות מכח החום.

כ"ה- זעה. ע"י רש"י שכתב לאימה ולזיע וכו' והרד"ק הביאה בשרש זעה וכתב הו"ו נראית למ"ד הפעל תמורת ה"א והה"א לנקה וענינו כענין זִוְעָה (המובא שם בשרש זוע וענינו רעד ורתת, פחד ותנועה) והאב"ע כתב הפוך כמו כבש וכשב ר"ל שהשרש זעו הפך זוע וע"י אב"ע ישעי' כ"ה י"ט והקונ' בשרש זעה כתב שענינו סחי ומאוס והביא שם תיבת לזערה דכאן.

כ"ז- ובעפלים כחי. המ"ש כתב שיש דגש בעי"ן להורות על דגש טי"ת ונְסָתָאִים וכו' ע"כ ולא רשמתי הדגש מפני שאין הדגש בעי"ן במכשירי הדפוס שלי (ועמש"כ בראשית ל"ו ה' על חיבת יעיש).

ל- תחללנו. עמש"כ לטיל כ' וי' על תיבת חללו.

ל"ה- קדקדך. הרד"ק בשרש קדד הביא מלת קדקד וכתב שנכפלה פ"א הפעל והביאה עוד בשרש קדקד וע"י מש"כ בראשית י"ט ט"ז על תיבת ויתמהמה.

מ- ישל. לרש"י השרש נשל מבנין קל והוא פ"י ומלת זיתך קאי על העץ ולהרד"ק השרש נשל והוא פ"ע ומלת זיתך קאי על הפירות וממש"כ כאן האב"ע, מבנין נפעל" נראה שהשרש שלל ומלת זיתך קאי על הפירות וממש"כ האב"ע לעיל י"ט ה' עיי"ש נראה שהשרש נשל (והקונ' הביאה בשרש נשל ובשרש שלל) וע"י במזרחי.

מ"ב- יירש. לרש"י ענינה עניות ולהתרגום ענינה ירושה ולהאב"ע ענינה

וירשונו וע"י ברוו"ה

744	ינח	והוא המקילו בדברים להקניטו. עי' מלבי"ם שמות כ"ב כ'.
745	ינק	שימת דבר במקום בידים, או השארתו על מקום ואופן שהי' בו, ויש עזיבת דבר, ועי' מלבי"ם ירמיה י"ד ט' ובמש"כ שם.
746	יסד	מציצת הילד חלב השדים. השם,, יונק" הוא תואר לילד, והושאל לענפים רכים עי' ישעיה נ"ג ב', יחזקאל י"ד ד', והושע י"ד ו'. ועמש"כ שמות ב' ט'.
747	יסך	עשייה וכוונן דבר עומד קים או בסיס שעליו עומד הכל, ובמוסרי שימת חזק קבוע לדבר.
748	יסף	ענינו כמו נסך א'. שמות ל' ל"ב.
749	יסר	כל לשון תוספת. וערש"י בראשית ל"ח כ"ו.
750	יעד	א- תוכחת דברים בלמוד, או עונש והכאה. ב- לשון קשר, עמש"כ הושע ז' י"ב.
751	יעה	ענינו הזמנה ועמו,, עדה" שם לאנשים הנועדים לדבר אחד ועמו,, מועד" עמש"כ שרש ענת בשם המלבי"ם. ועמש"כ ישעיה י"ד ל"א.
752	יעז	כיבוד וטיאוט.
753	יעט	ענינו כמו נכר ב' ועמש"כ ישעיה ל"ג י"ט.
754	יעל	ענינו כמו שרש עטה א'. ישעיה ס"א י'.
755	יען	א- תועלת שענינו הטבה. ב- שם,, יעלים ויעלה" והוא מין ממיני הצבאים.
756	יעף	א- מלת,, יען" כמו בעבור, ובא לתשלום גמול אם לטוב אם לרע. ב- שם,, יענה" והוא עוף הבר.
757	יעץ	א- ענינו עיפות כמו שרש עיף. ב- שם,, תועפות" וענינו תוקף וחוסן.
758	יער	ענין א' וב' הם דבר והפוכו וערש"י במדבר כ"ג כ"ב ובמזרחי שם. תחבולת מחשבה לתתה למי והעיר אותו אליה. עי' מלבי"ם ישעיה א' כ"ו.
759	יפה	א- שם,, יער" והוא מקום קבוץ אילנות. ב- לשון יערת דבש והיא חלת הדבש קודם שיצא ממנה הדבש, ש"א י"ד כ"ו ושה"ש ה' א'.
760	יפח	נוי והידור.
761	יפע	יללה וצעקה, או ענינו פשוט ושטוח עמש"כ ירמיה ד' ל"א.
762	יפת	הוד וזוהר, והגלוי בו.
763	יצא	שם,, מופת" והוא אות ועל הרוב יוצא מחוק הטבע.
764	יצב	כל לשון הוצאה, טבעי או מוסרי.
765	יצג	עכבה והשאר עומד קים במקום או אצל דבר למשמר.
766	יצע	העמדת דבר או השאירו במקום או באופן מה, וערש"י בראשית ל' ל"ח. (ואפשר שהשרש נצג).
767	יצק	ענינו כמו שרש רפד, ועמו שם,, יציע" עי' מ"א ו' ה' ומס' ב"ב ס"א.
768	יצר	שפיכה במשקה ולא לאיבוד, והתכה במתכת. עמש"כ תהלים מ"א ט'.
769	יצת	בריאה ועשייה ועי' ראב"ע בראשית ח' כ"א. ונקראת תאות לב האדם ורעיוניו יצר לפי שהוא יוצר ופועל הענינים בלב שהלב מתאווה אליהם, רד"ק. עמש"כ בראשית ב' י"ט. עי' מלבי"ם תהלים צ"ה ה'.
770	יקב	א- שריפה ובערה, עי' מלבי"ם ישעיה ט' י"ז. ב- ענין שממה. עמש"כ ירמיה ט' ט'.

שם,, יקב" והוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. ערש"י זכריה י"ד י'
וט"ש ובר' א'

771	יקד	ענינו שריפה, קיום האש במדורה גדולה במקום מכונס.
772	יקה	שם,, יקהח" לרש"י ענינו אסיפה ולהרד"ק ענינו משמעת וקיבול המצות והקונ' כתב שענינו תורה, ועמש"כ בראשית מ"ט י'.
773	יקע	ענינו תלייה ערש"י במדבר כ"ה ד' וכ"כ הרד"ק שענינו תליאה על העץ והקונ' כתב שענינו הריגה (ואולי ענינו שניהם יחד) (וע"ש קעע ורש"י יחזקאל כ"ג י"ז).
774	יקף	ענינו סיבוב. עי' מלבי"ם ויקרא א' ה' (ועמש"כ ויקרא י"ט כ"ז).
775	יקץ	נעור משינה, ובנין הפעיל מזה הענין בשרש קץ א'. עי' מלבי"ם חבקוק ב' י"ט.
776	יקר	כיבוד גדולה וחשיבות, יקר הוא מצד מיעוט מציאות הדבר. ערש"י תהלים ל"ז כ' ומ"ט ט', ועמש"כ זכריה י"ד ו'.
777	יקש	פריסת רשת ופח, ועי' מלבי"ם ישעיה ח' י"ד והושע ה' א'.
778	ירא	נרדף לאימה ופחד וערש"י שמות ט"ו ט"ז ובסוף פרשת עקב ובראב"ע שמות כ"ג כ"ז.
779	ירד	שפלה מלמעלה למטה, טבעי או מוסרי.
780	ירה	א- זריקה והשלכה ועל הרוב הוא יריית החץ, ובא גם לשימת דבר והנחתו על הסדר (ועמש"כ הושע ו' ג'). ב- הראות דבר מה או דרך, טבעי או מוסרי.
781	ירח	שם,, ירח" והוא לבנה, ועמו,, ירח" שם זמן הקפת הירח כמו חדש. אולי הוא מענין שרש ירה ב' (בחלוף ה' וחי') כי עי' הקפת הירח יש הוראה לקביעת העתים. אולי השם,, ירח" הוא על שם פעולתו, הקפתו והתחדשותו בכל חדש ואורו, (והוראה שבאה עי' זה כנ"ל) והשם,, לבנה" הוא על שם הלוכך והשם,, סהר" הוא על שם צורתו העגולה מענין שרש סחר (בחלוף ה' וחי'). שו"ר בספר יריעות שלמה שכתב שהשם ירח נגזר מלשון רוח כי תנועת הירח פועל על הימים ועי' כן יתהוה שנוי בהאזיר השוקט ויתהוה הרוחות והגשם והשלג, או נקרא ירח מלשון ריח ע"פ מה שיחשבו קצת מן הטבעים שהשמש נותנת בצמחים הטעם והירח נותנת בהם הריח, או הוא לשון מרוח ורחים כענין שחק שאמרו חגיגה י"ב: שחק שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים ור"ל שחיקת האדים והקטורים העולים למעלה ששם יתמרחו ויחזרו לשוב לשבת בארץ.
782	ירט	עוות וקלקול ועמש"כ במדבר כ"ב ל"ב.
783	ירך	שם,, ירך" והוא אבר בעח"י ידוע, והושאל ללשון רגל ערש"י שמות כ"ה ל"א והושאל ללשון סוף ופאה עי' בראשית מ"ט י"ג.
784	ירע	א- תרועה וזעקת שבר עי' ישעיה ט"ו ד'. ב- שם,, יריעה" והוא וילון.
785	ירק	א- ענינו כמו רקק ב', פליטת ריח הפה. ב- שם,, ירק" והוא עשב, והנגזר ממנו וערש"י וראב"ע ויקרא י"ג מ"ט, וערש"י דברים כ"ח כ"ב. עי' מלבי"ם ישעיה ט"ו ו'.
786	ירש	א- כיבוש או חזוק בנחלה אחרי מות בעליה מצד קורבה, ובבנין הפעיל ענינו גרוש מנחלה והון, ויש בבנין הפעיל מענין בנין קל ובא בבנין הפעיל מפני שהוא פעל יוצא לשלישי. ויש שהוא לשון עוני (גירוש מנחלה והון והשאר עני) עי' בראשית מ"ה י"א וברו"ה שמות ט"ו ט' ובמש"כ דברים כ"ח מ"ב. ב- שם,, תירוש" ותרגומו חמר, תירוש שכל המתגרה בו נעשה רש, יומא ע"ו:.
787	ישב	היפך עמידה וקימה, ועמו מה שענינו עכבה כי המתעכב דרכו לשבת.
788	ישה	א- מלת,, יש" וענינו היפך איך. ב- שם,, תושיה" וענינו התורה והחכמה ומעשה הטוב והישר, והוא מענין א' כי כל הישים יחסור